

Руденко М. М.,кандидат юридичних наук, доцент
Київського університету інтелектуальної власності та права
ORCID: 0009-0008-8983-8470

АДМІНІСТРАТИВНИЙ КОНТРОЛЬ (НАГЛЯД) У ДІЯЛЬНОСТІ МВС УКРАЇНИ

Анотація. В статті на основі теорії адміністративного права та діючого законодавства розкрити місце і роль адміністративного контролю (нагляду) у діяльності МВС України. Доведено, що контроль у діяльності МВС України є важливою і невід'ємною складовою для забезпечення ефективності законності у діяльності підрозділів та посадових осіб центрального апарату, Національної поліції, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії, служби цивільного захисту МВС України. Основне призначення контролю полягає в перевірці та обліку того, як контрольовані об'єкти в даному випадку, як зовнішні та внутрішні виконують покладені на них завдання та адміністративні обов'язки. Національна поліція здійснює контроль за безпекою дорожнього руху та дотриманням учасниками правил дорожнього руху, за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів у різних сферах, включаючи опіку та піклування над дітьми, зберігання і використання зброї, спеціальних засобів, режиму радіаційної безпеки та інші. Функцію контролю за дотриманням порядку виходу домашніх тварин у громадських місцях та здійснює заходи для запобігання жорстокого поводження з тваринами. Вона здійснює адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Одночасно щодо підрозділів та посадових осіб Національної поліції здійснюється громадський контроль. Державна служба України з надзвичайних ситуацій забезпечує контроль за готовністю авіаційних сил та засобів пошуку і рятування до проведення пошуково-рятувальних операцій. Вона виконує державний нагляд і контроль у сфері пожежної та техногенної безпеки, а також за дотриманням вимог під час будівництва об'єктів. Контролює стан навколишнього природного середовища, санітарно-гігієнічну та епідемічну ситуацію. Відповідає за створення та використання матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Державна прикордонна служба України виконує контрольні функції щодо охорони державного кордону. Це включає в себе виявлення та протидію незаконним перетинанням кордону осіб, транспортних засобів, та переміщенню через кордон незаконних вантажів. Контроль за дотриманням прикордонного режиму. Здійснює протидію незаконній міграції та торгівлі людьми. Забезпечує безпеку та контроль за рухом зброї та інших особливо небезпечних матеріалів та речовин.

Ключові слова: адміністративний нагляд, адміністративні обов'язки, адміністративні органи, безпека дорожнього руху, безпека, державна прикордонна служба України, завдання, законність, національна поліція, незаконна міграція, публічне адміністрування, служба цивільного захисту.

Rudenko M. M. Administrative control (surveillance) in the activities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

Abstract. The article, based on the theory of administrative law and current legislation, reveals the place and role of administrative control (supervision) in the activities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. It has been proven that control over the activities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is an important and integral component for ensuring the effectiveness of legality in the activities of units and officials of the central apparatus, the National Police, the State Border Service of Ukraine, the National Guard, and the Civil Protection Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The main purpose of control is to check and record how controlled objects in this case, how external and internal perform the tasks and administrative duties assigned to them. The National Police monitors traffic safety and compliance by participants with traffic rules, compliance with the requirements of laws and other regulatory acts in various areas, including custody and care of children, storage and use of weapons, special equipment, radiation safety regime, and others. The function of monitoring compliance with the procedure for walking pets in public places and takes measures to prevent animal cruelty. It carries out administrative supervision of persons released from places of deprivation of liberty. At the same time, the units and officials of the National Police are subject to public control. The State Service of Ukraine for Emergency Situations provides control over the readiness of aviation forces and means of search and rescue for conducting search and rescue operations. It performs state supervision and control in the field

of fire and man-made safety, as well as compliance with requirements during the construction of facilities. Monitors the state of the natural environment, sanitary-hygienic and epidemic situation. Responsible for the creation and use of material reserves for the prevention and elimination of the consequences of emergency situations. The State Border Service of Ukraine performs control functions regarding the protection of the state border. This includes detecting and countering the illegal crossing of the border by persons, vehicles, and the movement of illegal goods across the border. Control over compliance with the border regime. Fights against illegal migration and human trafficking. Ensures safety and control over the movement of weapons and other particularly dangerous materials and substances.

Key words: *administrative bodies, administrative duties, administrative supervision, civil protection service, illegal migration, legality, national police, public administration, road safety, security, state border service of Ukraine, task.*

Вступ. Адміністративний контроль та нагляд у діяльності Міністерства внутрішніх справ України відіграє провідну і невід’ємну роль у забезпеченні законності та ефективності діяльності правоохоронного органу. Його основна мета полягає в тому, щоб гарантувати виконання законів, забезпечити охорону прав і свобод громадян, а також підтримувати внутрішню дисципліну в системі МВС України.

Крім того, до вагомих напрямків адміністративного контролю у діяльності МВС України відноситься забезпечення дорожнього руху, захист дітей та тварин від жорстокого поводження, нагляд за особами, які звільнені з місць позбавлення волі, а також система прикордонного контролю та контролю який здійснюють служби цивільного захисту.

Загалом, адміністративний контроль у діяльності МВС України є важливим елементом для забезпечення законності, ефективності та взаємодії з громадськістю та одним з напрямком діяльності МВС України. Він сприяє підвищенню довіри до правоохоронних органів та забезпечує їхню відповідальність перед громадянами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

До проблеми адміністративного контролю в аспекті адміністративно-правового забезпечення організації та діяльності МВС звертались вчені правники О. Бандурка, В. Басс, С. Берлач, О. Баклан, І. Волкова, В. Галушко, П. Діхтієвський, О. Дніпров, С. Домусчі, А. Іванишук, Р. Ієрінг, О. Єщук, С. Ківалов, В. Колпаков, Я. Кондратьєв, С. Константінов, С. Короєд, М. Корнієнко, В. Курило, І. Куценко, Д. Лазарєв, М. Мандель, Є. Мойсеєв, В. Олєфір, В. Опришко, Підберезних, Ю. Римаєнко, С. Сливка, С. Стеценко, І. Ткаченко, Л. Шапенко, В. Шкарупа та ін. Проте, безпосе-

редньо суспільні відносини сфери предмету нашої роботи вони не аналізували. Їх наукові пошуки були зосереджені на більш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права та діючого законодавства розкрити місце і роль адміністративного контролю (нагляду) у діяльності МВС України.

Виклад основного матеріалу. Згідно з словником української мови контроль це перевірка, облік діяльності кого-, чого-небудь, нагляд за кимось, чимось. Установа або організація, що здійснює нагляд за ким-, чим-небудь або перевіряє його [1].

До доктринального рівні С. Ківалов визначає, що у теорії адміністративного права виокремлено наступні специфікації використання терміну «контроль»: як функція публічного адміністрування, функція конкретного владного суб’єкта, специфічна діяльність, система спостережень та перевірок та засіб забезпечення законності. Кожна із вказаних дефініцій використання терміну «контроль» є вірною, при цьому, відмінність між ними проявляється у виборі поняття, яке детермінується через ознаку контролю. Метою здійснення контролю, який здійснюють суб’єкти публічної адміністрації є: набуття об’єктивної інформації про стан дотримання законності у сфері; дослідження набутої інформації на предмет виявлення і припинення фактів порушень чинного законодавства, встановлення причин та умов, що сприяють їх вчиненню; порівняння досягнутих результатів з попередніми та очікуваними; недопущення нових порушень і шкідливих наслідків; виявлення осіб винних у порушенні належного стану суспільних відносин тощо. До ознак контролю, що здійснюється суб’єктами публічної адмі-

ністрації можна віднести наступні: публічно-владний характер, що забезпечується здійсненням контролю від імені та в інтересах держави на підставі застосування публічно-владних повноважень, якими наділені суб'єкти законом; законність, що виражено у нормативному закріпленні правомочності суб'єктів здійснювати діяльність, змістом якої є контроль; об'єктивність, що має вияв у незалежності та неупередженості суб'єктів при здійсненні діяльності, яку спрямовано на досягнення мети контролю; всесторонність, яка забезпечується оцінкою за діяльністю контрольованого суб'єкта із позиції законності, доцільності, ефективності; забезпечення можливості втручання контролюючого суб'єкта у діяльність контрольованого тощо [2].

О. Єщук доводить, комплексним самостійним інструментом публічного адміністрування є контроль – вид діяльності, що полягає в тому, що суб'єкт публічної адміністрації здійснює перевірку й облік того, як контрольований об'єкт виконує покладені на нього завдання та реалізує свої функції. Основне призначення контролю полягає у виявленні невідповідності його об'єкта певним правомірним оціночним критеріям для подальшого застосування адекватних заходів реагування [3].

Відповідно до Закону України від 5 квітня 2007 р. № 877 «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» під державним контролем розуміється діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, органів місцевого самоврядування, інших органів у межах повноважень, передбачених законом, щодо запобігання та виявлення порушень вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема якості продукції, робіт і послуг, прийнятного рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища [4].

Проте, в аналізованій нами сфері дія вище профільного публічного контрольного Закону України від 5 квітня 2007 р. № 877 має опосередковане значення. Головними для предмету нашого аналізу є норми Закону України

«Про Національну поліцію». Згідно з яким основними повноваження поліції є регулювання дорожнього руху та здійснення контролю за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі; контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі; контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ; за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення. З іншої сторони існує законодавчо визначений інститут громадського контролю за діяльністю поліції. Однак під час дії воєнного стану громадський контроль за діяльністю поліції не здійснюється. Одночасно національна поліція здійснюють нагляд за дотриманням порядку виходу домашніх тварин (собак) у громадських місцях, за дотриманням вимог у сфері захисту тварин від жорстокого поводження та вживають відповідних заходів у разі порушення законодавства у цій сфері. Здійснює адміністративний нагляд відповідно до Закону [5] України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», як система тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюються органами Національної поліції, що встановлюється з метою запобігання вчиненню кримінальних правопорушень окремими особами, звільненими з місць позбавлення волі, і здійснення виховного впливу на них [6].

Отже, Національна поліція як невід'ємний

відокремлений підрозділ тебе з України здійснює контроль за безпекою дорожнього руху та дотриманням учасниками правил дорожнього руху. Поліція здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів у різних сферах, включаючи опіку та піклування над дітьми, зберігання і використання зброї, спеціальних засобів, режиму радіаційної безпеки та інші. Виконує функцію контролю за дотриманням порядку виходу домашніх тварин у громадських місцях та здійснює заходи для запобігання жорстокого поводження з тваринами та здійснює адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Одночасно щодо підрозділів та посадових осіб Національної поліції здійснюється громадський контроль.

В межах забезпечення виконання принципу зв'язаності адміністративних органів законом здійснюється громадський та інший контроль за діяльністю підрозділів та посадових осіб МВС України. Що має гарантії, що дії правоохоронців відповідають чинному законодавству та захищають права та свободи громадян. Це може включати перевірку правильності застосування сили, додержання процедур у проведенні слідства та забезпечення справедливості. Також до одного з видів внутрішнього контролю слід віднести заходи спрямовані на забезпечення високого рівня професійної етики та дисципліни серед працівників МВС. Важливо відстежувати, чи виконують правоохоронці свої обов'язки відповідно до етичних норм та правил служби. Адміністративний контроль також має на меті оцінку ефективності діяльності МВС. Це включає аналіз результативності роботи, виявлення недоліків та вдосконалення внутрішніх процесів для оптимізації роботи правоохоронного органу. Включає в себе засоби для забезпечення взаємодії з громадськістю, в тому числі відгуки, петиції та механізми звернень громадян. Це дозволяє підтримувати відкритість та довіру між правоохоронцями і громадою. Елементами адміністративного контролю також може включати фінансовий нагляд, щоб переконатися в ефективному використанні бюджетних коштів та уникненні корупційних ризиків.

Окремим рядком слід відзначити Державну службу України з надзвичайних ситуацій, яка є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності [7]. Так вона згідно з положеннями Кодексу цивільного захисту України здійснює контроль за готовністю авіаційних сил та засобів пошуку і рятування до проведення пошуку і рятування, за організацією пошуково-рятувального забезпечення польотів повітряних суден авіації центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності; забезпечує організацію навчання з питань цивільного захисту посадових осіб центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і суб'єктів господарювання, забезпечує організацію розроблення програм з навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, розглядає та затверджує їх, забезпечує організацію та контроль за їх виконанням; здійснює державний нагляд (контроль) у сфері пожежної та техногенної безпеки щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами; здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням вимог пожежної та техногенної безпеки під час проведення робіт з будівництва будинків, будівель і споруд, крім об'єктів будівництва класу СС1; забезпечує контроль за створенням та використанням матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання; контроль за станом навколишнього природного середовища, санітарно-гігієнічною та епідемічною ситуацією, за місцями захоронення біологічних матеріалів, зараже-

них активними формами бактерій [8].

Отже, Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), як одночасно, центральний орган виконавчої влади та відокремлений підрозділ МВС України забезпечує контроль за готовністю авіаційних сил та засобів пошуку і рятування до проведення пошуково-рятувальних операцій. Вона організовує навчання посадових осіб та населення з питань цивільного захисту та координує дії служб та організацій у надзвичайних ситуаціях. виконує державний нагляд і контроль у сфері пожежної та техногенної безпеки, а також за додержанням вимог під час будівництва об'єктів. Контролює стан навколишнього природного середовища, санітарно-гігієнічну та епідемічну ситуацію. Відповідає за створення та використання матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Вагомі повноваження контроль у сфері забезпечення недоторканності державного кордону має Державна прикордонна служба України, яка здійснює охорону суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та контроль за реалізацією прав і виконанням зобов'язань у цій зоні інших держав, українських та іноземних юридичних і фізичних осіб, міжнародних організацій; контроль за плаванням і перебуванням українських та іноземних невійськових суден і військових кораблів у прилеглої зоні, територіальному морі та внутрішніх водах України, заходженням іноземних невійськових суден і військових кораблів у внутрішні води і порти України та перебуванням у них. До обов'язки Державної прикордонної служби України, зокрема відноситься: контроль за дотриманням прикордонного режиму; становлення режимних правил у контрольних пунктах в'їзду – виїзду; контроль за дотриманням невійськовими суднами та військовими кораблями встановленого порядку плавання і перебування в територіальному морі та внутрішніх водах України [9].

Окремим рядком слід відзначити Положення Закону України «Про прикордонний контроль», що здійснюється Державною прикордонною службою України, який включає комплекс дій і систему заходів, спрямованих

на встановлення законних підстав для перетинання державного кордону особами, транспортними засобами і переміщення через нього вантажів. Прикордонний контроль здійснюється з метою протидії незаконному переміщенню осіб через державний кордон, незаконній міграції, торгівлі людьми, а також незаконному переміщенню зброї, наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, боєприпасів, вибухових речовин, матеріалів і предметів, заборонених до переміщення через державний кордон [11]. Наприклад, 8 лютого 2024 р. в Закарпатській обл. в смузі прикордонного відділу «Лужанка» Мукачівського прикордонного загону затримали два транспортні засоби, які перевозили 38 чоловіків призовного віку. За послуги організатори незаконного переправлення через державний кордон планували отримавши від 4500 до 8500 доларів США за особу. Щодо виявлення у діях перевізників ознак злочину, передбаченого ст.332 ККУ, прикордонники повідомили співробітників поліції. Стосовно затриманих складено протоколи про адміністративні правопорушення передбачене ст. 204-1 КУпАП «Незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України», справи скеровано до суду [11].

Отже, Державна прикордонна служба України, як відокремлений підрозділ МВС України має важливі контрольні функції у сфері забезпечення недоторканності державного кордону та прикордонного контролю. Основні контрольні функції ДПСУ включають: охорона державного кордону, коли вона відповідає за забезпечення недоторканності державного кордону України. Це включає в себе виявлення та протидію незаконним перетинанням кордону осіб, транспортних засобів, та переміщенню через кордон незаконних вантажів. Контроль за дотриманням прикордонного режиму, шляхом встановлення та здійснення контролю за прикордонним режимом, що включає режим в'їзду-виїзду, встановлення режимних правил у контрольних пунктах, та інші обмеження для забезпечення безпеки держави. Контроль за рухом невійськових та військових суден. Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми. Забезпечення безпеки

та контроль за рухом зброї та інших особливо небезпечних матеріалів та речовин.

Висновки. Контроль у діяльності МВС України є важливою і невід'ємною складовою для забезпечення ефективності законності діяльності підрозділів та посадових осіб центрального апарату, Національної поліції, Дер-

жавної прикордонної служби України, Національної гвардії, служби цивільного захисту. Основне призначення контролю полягає в перевірці та обліку того, як контролювані об'єкти в даному випадку, як зовнішні та внутрішні виконують покладені на них завдання та адміністративні обов'язки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Контроль. Словник UA. 2024. <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8C>
2. Ківалов С. Контроль як напрям діяльності суб'єктів публічної адміністрації. Національний університет Одеська юридична Академія. 2022. <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/%83% %97.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Єщук О. Контроль і нагляд. Галунько В., Стеценко С., Берлач А., Буханевич О., Ситников О. та ін. Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану: колективна монографія / за заг. ред. В. Фелика, В. Курила. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. С. 339.
4. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Закон України від 5 квітня 2007 р. № 877.
5. Про Національну поліцію. Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 40-41. ст. 379.
6. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Закон України від 1 грудня 1994 р. № 264. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій. Затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015р. № 1052. Верховна Рада України. 2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF#Text>
8. Кодекс цивільного захисту України. Відомості Верховної Ради. 2013. № 34-35. ст.458.
9. Про Державну прикордонну службу України. Закон України від 3 квітня 2003 р. № 661-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 27. ст.208.
10. Про прикордонний контроль. Закон України від 5 листопада 2009р. № 1710-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 6. ст. 46.
11. Прикордонники затримали рекордну групу чоловіків-порушників. Державна прикордонна служба України. 2024. <https://dpsu.gov.ua/ua/news/%20VIDEO%20-Prikordonniki-zatrimali-rekordnu-grupu-cholovikiv-porushnikov/>

Дата першого надходження рукопису до видання: 16.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 11.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025